

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Perhehoitoliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä lapsenhuoltolain uudistamiseksi. Lausunnossa keskitytään erityisesti oheishuoltoon, jossa oheishuoltajan avulla voidaan tukea lapsen kasvuolosuhteita niin, että vältytään huostaanotolta. Oheishuoltoa arvioidaan sekä oheishuoltajan että lapsen huollon näkökulmasta. Toteamme näkökantomme myös lapsen oikeuteen tavata hänelle läheisiä henkilöitä.

Perhehoitoliitto pitää erityisen hyvänä ja tärkeänä tavoitetta vahvistaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi, saada tietoa sekä ilmaista mielipiteensä ja osallistua häntä koskevien asioiden käsittelyyn tarvittaessa asiantuntija-avustajan tukemana. Lapsilähtöisten menetelmien avulla myös alle 12 - vuotiaiden lasten, jopa hyvin nuortenkin kanssa työskentelemällä, voidaan selvittää lapsen mielipide ja hänen toiveensa. Lapsilähtöisiä menetelmiä käyttämällä myös lapsen tunteet tulevat esiin. Lapsen osallisuuden vahvistamiseen tarvitaan riittävät resurssit sekä työskentelyyn täydennyskoulutusta.

Oheishuoltajuuden ja siitä perhehoitolaissa ja lastensuojelulaissa olevien säästöjen osalta Perhehoitoliitto esittää lainsäädännön kehittämistä ja selkeyttämistä.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei kommentoitavaa.

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Mietinnön 7 §:n perusteluissa esimerkkinä oheishuollon sopimista muulle kuin vanhemmalle mainitaan tilanne, jossa tällaisella huoltojärjestelyllä voidaan välttää huostaanotto. Tällainen järjestely on ehdottomasti lapsen edun mukainen, mutta haaste on se, että tällä hetkellä lastensuojelun kentällä käytännöt oheishuoltajuuden määrittämisen tilanteissa ovat hyvin kirjavat. Lastensuojelullisessa tilanteessa oheishuoltajuutta vahvistettaessa on aina syytä varmistaa tehdäänkö huoltajuuspäätös siten, että siinä huomioidaan, mitä Perhehoitolain (263/2015) 16 §:ssä sanotaan lähiverkostokartoituksesta ja sen yhteydestä oheishuoltajalle maksettaviin korvauksiin ja muuhun tukeen.

Perhehoitolain 16 § 3 momentti kuuluu ”Kun lapsen hoito ja huolenpito on järjestetty kodin ulkopuolisen sijoituksen sijasta läheisverkoston kartoituksen perusteella huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä muun kuin biologisen vanhemman luona, tulee lasta hoitavalle henkilölle maksaa tämän lain mukainen hoitopalkkio, 17 §:n mukainen kulukorvaus ja 18 §:n mukainen käynnistämiskorvaus. Lasta hoitavalle henkilölle on tarvittaessa järjestettävä myös 10 §:ssä tarkoitettuja palveluja ja tukitoimia”

Tämä tarkoittaa, että henkilö, joka on ottanut läheisensä lapsen hoidettavaksi oheishuoltajuuden kautta ilman virallisen lähiverkostokartoituksen tekemistä, ei ole oikeutettu perhehoitolain mukaiseen hoitopalkkioon, kulukorvaukseen eikä käynnistämiskorvaukseen. Tämä on johtanut tilanteisiin, joissa esimerkiksi isovanhempi on määrätty lapsenlapsensa oheishuoltajaksi ja tällä on vältetty lapsen huostaanotto, mutta koska kunnollista läheisverkoston kartoitusta ei ole tehty, isovanhempi oheishuoltajana ei ole oikeutettu perhehoitolain mukaisiin palkkioihin ja korvauksiin.

Lainsäädännöstä tulisi selkeästi ilmetä, minkälaiset sen vaikutukset ovat missäkin tilanteessa. Lain perusteluissa tulee näkyä, että tilanteessa, jossa sosiaalilautakunta on vahvistamassa oheishuoltajuutta, jolla vältetään lapsen huostaanotto, sopijaosapuolet ovat tietoisia läheisverkostokartoituksen tekemisen tai tekemättä jättämisen vaikutukset oheishuoltajan saamiin perhehoitolain mukaisiin korvauksiin ja tukeen. Lainsäädäntöä kehitettäessä tulisi harkita oheishuoltajuuden rinnalle em. tilanteisiin soveltuva oma huoltajuuskäsite ja sen oikeusvaikutukset, jotta välttyttäisiin sekaannuksilta.

Mikäli oheishuoltajuusjärjestelyllä vältetään lapsen huostaanotto, on lapsi todennäköisesti elänyt kriisiytyneessä elämäntilanteessa. Perhehoitolain 16 §:n mukaisten oheishuoltajan korvausten ja tuen lisäksi lapsenhuoltolaissa tulisi tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve. Jo pelkästään muutokset arjessa, kuten asuinpaikan ja lähivanhemman vaihdos ovat lapselle seikkoja, joihin sopeutumiseen hän tarvitsee yksilöllistä tukea. Myös oheishuoltajan tarvitsema tuki oheishuoltajan tehtävässä ja yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa saattaa käytännössä jäädä riittämättömäksi, koska hänellä ja lapsella ei välttämättä ole tosiasiallista kontaktia sosiaaliviranomaiseen. Tuen tarpeiden tunnistaminen ja hakeminen jää yksin oheishuoltajalle. Aina ei ole myöskään selvää, ettei oheishuoltaja ole elatusvelvollinen. Tämä on tullut esiin mm. siten, että oheishuoltajalta on peritty hänen tuloihinsa perustuen päivähoitomaksuja. Hänelle voi langeta moniakin lapsen elatukseen ja

huoltoon liittyviä kustannuksia mm. lapsen harrastuksista. Lapsen aseman huomioiminen oheishuoltajansa luona edellyttää sekä resursseja että sosiaaliviranomaisen erityisosaamista, joka tulisi varmistaa koulutuksella.

Perhehoitoliitto korostaa, että oheishuoltajuuden ollessa laissa säädetty mahdollisuus huostaanoton välttämiseksi, tulee lainsäädännön huolehtia myös siitä, ettei lapsen asema ole heikompi verrattuna tilanteeseen, jossa hän olisi huostaanotettu ja sijoitettu.

Perhehoitajalla ei ole lainsäädännössä tunnustettua laillisen edustajan asemaa suhteessa huostaanotetun lapsen jokapäiväiseen arkielämään liittyvien yhteistyökumppaneiden kuten koulun, terveydenhuollon tai harrastusmahdollisuuksia tarjoavien tahojen kanssa. Sosiaalityön käytännöissä yhteistyö on mahdollistettu delegoimalla vastuuta sopimalla siitä asiakassuunnitelmanneuvottelussa. Tilanne on pulmallinen, koska lainsäädännössä ei ole otettu kantaa sosiaalityöntekijän delegointivaltuuksiin. Perhehoitoliitto ehdottaa, että julkisen huoltajan tehtävien delegointi otettaisiin myös tarkasteluun lapsenhuoltolakia tarkasteltaessa, siten että lainsäädäntö antaisi sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden delegoida julkisen huoltajan tehtäviä perhehoitajalle lapsen etuun ja tilanteen yksilölliseen harkintaan perustuen.

Oheishuollon määräämisestä perhehoitajalle

Lastensuojelulaki 46 § 2 mom. todetaan ”Jos lapsen huolto on lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain nojalla uskottu vanhempien sijasta perhehoitajalain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneille henkilöille, voi sosiaalihuollosta vastaava toimielin edelleen maksaa näille lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvaa korvausta sekä tarvittaessa palkkiota ja tukea lapsen hoitoa ja kasvatusta muutoinkin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee, ennen kuin se tekee hakemuksen tai antaa tuomioistuimelle selvityksen lapsen huollon siirtämisestä toimeksiantosopimuksen tehneille henkilöille, sopia heidän kanssaan tässä momentissa tarkoitetuista tukitoimista sekä palkkiosta ja korvauksesta. Samalla tulee arvioida, onko lapselle tarpeen määrätä erillinen edunvalvoja.

Lapsenhuoltolaissa on tärkeä tunnistaa perhehoitajille uskottu huoltajuus ja sen tosiasialliset oikeusvaikutukset sekä perhehoitajille että lapselle. Tosiasiallisten oikeusvaikutusten työstäminen erityisesti huostaanotetun ja sijaisperheeseen sijoitetun lapsen kanssa sekä lapsen mielipiteen selvittäminen asiassa vaatii sosiaaliviranomaiselta erityisosaamista, joka tulisi varmentaa tehtävään sopivalla koulutuksella.

Lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa

Perhehoitoliitto pitää tärkeänä, että lapselle voitaisiin vahvistaa oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä. Perhehoitoon sijoitetun lapsen kotiuttamisen jälkeen lapsen ja hänen sijaisvanhempiansa ja sijaissisarustensa ihmissuhteen ja yhteydenpidon jatkuminen on merkittävä asia. Käytännössä tämä kuitenkin ei ole ollut aina mahdollista, mikäli lapsen huoltaja on estänyt yhteydenpidon ja suhteen jatkumisen. Näissä tilanteissa myöskään sosiaaliviranomaisella ei ole ollut juridisia mahdollisuuksia turvata lapselle yhteydenpitoa. Lapsen tulee saada tieto tästä oikeudestaan. Tapaamisoikeuden tulee aina perustua lapsen mielipiteeseen ja haluun. Tämä edellyttää lapsen kuulemistä ja hänen mielipiteensä selvittämistä lapsen iästä riippumatta ammattitaitoisen työntekijän selvittämänä, lapsilähtöisiä menetelmiä ja välineitä käyttäen.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei kommentoitavaa.

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei kommentoitavaa.

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei kommentoitavaa.

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Ei kommentoitavaa.

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

Lsl 46 § 2 mom.

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

Ei kommentoitavaa.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Ei kommentoitavaa.

Lehtosaari Anu
Perhehoitoliitto ry